

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

Tema 2

L'educació

Introducció conceptual

Educació del Moviment. 2n curs
Grau en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport
Curs 2015-2016
Javier Gil Quintana

2.1. Educació com a forma d'ensenyament i aprenentatge

- ▶ **Aprenentatge:** canvi en les pautes de conducta d'una persona.

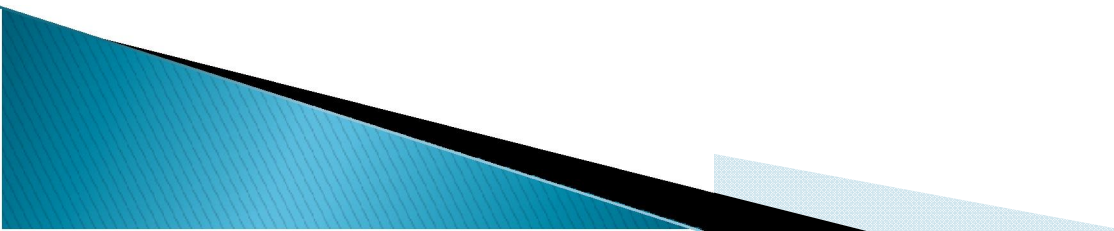
Distància de A a B, procés INTENCIONAL d'ensenyament - aprenentatge: **L'EDUCACIÓ**

- ▶ A: d'on partim?
- ▶ B: cap on anem?
- ▶ Com hi anem?

2.1. Educació com a forma d'ensenyament i aprenentatge

- ▶ **Prehistòria:** transmetre coneixements i habilitats. Via oral i imitació.
- ▶ **Grècia:** Plató, Acadèmia d'Atenes, primera institució d'educació superior a Europa.
- ▶ **Xina:** Confuci.

2.1. Educació com a forma d'ensenyament i aprenentatge

- ▶ **Esparta:** formació guerrera
 - ▶ **Edat mitjana:** església
 - ▶ **Segle XIX:** obligatorietat
 - ▶ **Segle XX:** extensió de l'escolarització. Atenció a persones amb discapacitat, inclusió, diversitat cultural i religiosa, etc.
-

2.2. El sistema educatiu i les funcions de l'escola

- ▶ Sistema educatiu
- ▶ **Àmbit formal**
 - Educació reglada
 - Molt institucionalitzat
 - Cronològicament estructurat
 - Obligatori
 - Obtenció de títols
 - Espai propi
 - Preselecció de continguts

2.2. El sistema educatiu i les funcions de l'escola

▶ Funcions de l'escola

◦ Socialització

- Transmissió d'idees i **de pràctiques socials** (Fernández Enguita, 1990).
- Interiorització **d'hàbits de comportament, coneixements, maneres de sentir, creences, costums**, etc., propis de cada context social.
- Contribueix a formar la **identitat** dels individus. Es converteixen en membres **partícpis i reconeguts** de la societat.

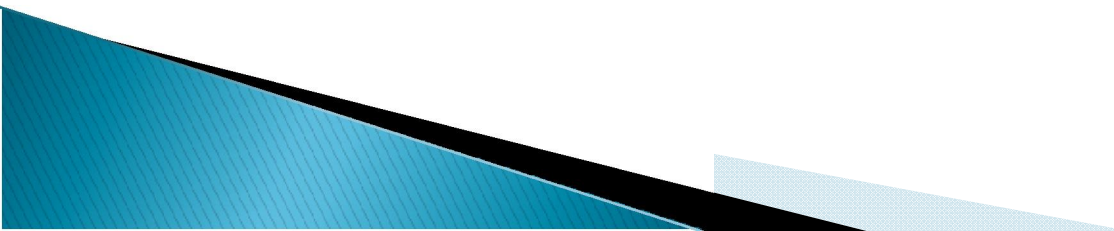
2.2. El sistema educatiu i les funcions de l'escola

▶ **Altres funcions**

- Custòdia
- Preparació per al treball
- Distribució de posicions socials
- ...

2.3. Les concepcions de l'educador

Però, quina socialització?

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Reproducció social i cultural**

- Adaptació a la societat
- Societat: sistema ordenat
- Manteniment de l'ordre social
- Ordre = cohesió

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ Émile Durkheim

- “Cada poble té una educació que li és pròpia i que pot servir per a definir-lo juntament amb l'organització moral, política i religiosa” (1974, p. 102).
- *Paideia funcionalista*: **adaptació a l'estructura social**.
Educació bona en si mateixa.
 - “L'home que l'educació ha de plasmar dins de nosaltres no és l'home tal com la natura l'ha creat, sinó tal com la societat vol que siga” (1974, p. 104-105).

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ Talcott Parsons

- **Escola:** adquirir un rol social concret i diferenciat
 - “És essencial al mateix temps que el professor no siga una mare per als alumnes i que insistisca en regles vàlides per a tots, com també amb recompenses diferents segons l'èxit obtingut. Per damunt de tot, la professora ha de ser l'agent que **suscite i legitime una diferenciació de classe segons els resultats escolars** (Parsons, 1976, p. 58).
- Les mateixes regles i recompenses per a tots, **aparentment**.

2.3. Les concepcions de l'educador

- ▶ **L'escola, reproductora de desigualtats**
 - **Bourdieu**
 - **Habitus**: esquemes específics de pensament i d'acció (1967, p. 181).
 - “Tenint en compte que l'escola reuneix i tracta de forma desigual les diverses classes socials, en l'escola és on cal veure **l'origen de totes les desigualtats culturals**” (Bourdieu i Passeron, 1967, p. 20).

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Perspectiva tècnica de l'educació**

- Educació: aplicació de **recursos** i estratègies per a la consecució d'**objectius** determinats prèviament (Schon, 1992).
- **Positivisme**: les ciències naturals tenen la resposta.
- **Objectivitat**: mesura i comprova els mètodes i els resultats a partir d'una estandardització.
- Sense raonament subjectiu o ideològic.
- **Com s'arriba a un model d'alumne**
 - Stenhouse (1984): model d'objectius
 - Apple (1986): ideologia de gestió i control
 - Gimeno (2015): pedagogia per objectius
 - Giroux (1990): pedagogia tecnocràtica

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Perspectiva tècnica de l'educació: el docent tècnic**

- Executa tècniques establides per **teòrics positivistes**
- **Eficient** a l'hora d'arribar a objectius concrets
- Fa aprendre exigències marcades **prèviament**
- Tasques de **memòria**, no de creativitat ni de reflexió
- Incidència en desenvolupament **individual**
- **Organitza** escrupolosament els continguts
- Relació **jeràrquica**: ell té el coneixement
- **Control** de l'alumnat i del procés pedagògic
- **Uniformitat** en la pràctica

▶ Docent tècnic

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Reproducció i transformació social**

- *Producció* del professorat i de l'alumnat.
- Possibilitat de qüestionament codis socials.
- **Alumnat**: resistència (Apple, 1986).
- **Professorat**: pràctiques contrahegemòniques.
 - **Appel** (1986): afrontar críticament les implicacions socioculturals de la pràctica educativa i descobrir desigualtats a l'hora de transmetre coneixements.
 - **Giroux** (1990): contribuir a fer que els estudiants “es convertisquen en subjectes actius a l'aula i deixen de ser simples objectes receptius” (p. 96).

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ Paulo Freire

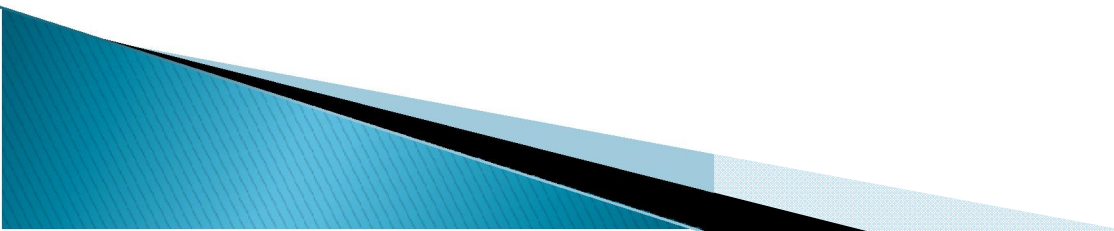
- **Educació bancària:**
dipositar coneixements en els estudiants. Pedagogia de l'oprimit.
- **Educació alliberadora:**
diàleg entre professorat i alumnat per a contribuir a l'emancipació de l'alumnat. Descobrir críticament la realitat.

2.3. Les concepcions de l'educador

- ▶ **Perspectiva deliberativa de l'educació**
 - Realitat social complexa i incerta
 - Quina **significació** donen les persones als seus actes dins del **context social** on es troben?
 - Educació com a pràctica **ètica i interactiva**
 - **Saber pràctic** des de l'experiència (Schon, 1992)
 - Coneixement en l'acció (actuació intuïtiva)
 - Reflexió des de l'acció (diàleg sobre situacions problemàtiques)
 - Reflexió sobre l'acció (anàlisi posterior)

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Perspectiva deliberativa: el docent pràctic-reflexiu**

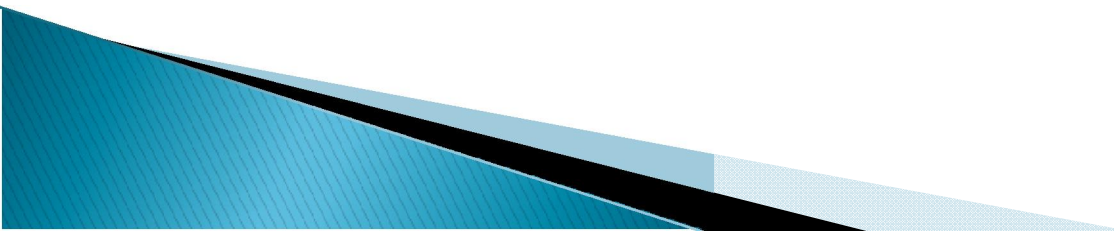
- Interpreta la realitat de manera **reflexiva**
 - **Conscient dels valors** amb els quals està compromès
 - **Alimenta la deliberació pràctica**: no una única solució per a un problema
 - Intenta descobrir valors **subjacents** (currículum ocult)
 - Resol **situacions pràctiques concretes**
 - Educa a partir de **valors bàsics**, no a partir de preocupacions tècniques utilitàries
 - **Aprendre a aprendre**
 - Construir significats a partir de **vivències, sentiments, creacions, intercanvis**
 - **Reflexió des de l'acció**
-

2.3. Les concepcions de l'educador

“La millora de la pràctica consisteix a implantar aquells valors que constitueixen les finalitats d'aquesta (...). El concepte d'educació com a finalitat de l'ensenyament (...) **transcendeix la coneguda distinció entre procés i producte**. La millora de la pràctica significa tenir en compte alhora els resultats i els processos. La consideració d'un d'aquests dos aspectes per separat no és suficient. La qualitat dels resultats de l'aprenentatge solament és, en el millor dels casos, un indicador indirecte de la possible qualitat del procés docent” (Elliot, 1991, p. 67-68).

2.3. Les concepcions de l'educador

“És factible establir **principis per a la selecció de contingut del currículum** en relació amb criteris que **no depenen** de l'existència d'una **preespecificació d'objectius** i que no són suficientment nets perquè puguin proporcionar una autèntica orientació i exposar els principis de crítica” (Stenhouse, 1984, p. 130).

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Negociació del currículum (i educació física)**

- La negociació significa que els mestres i els alumnes arriben a un **consens** sobre el currículum d'una manera que reflecteix els **interessos de tots**. (...). Una vegada arribats a un acord sobre el currículum, hauria de ser possible construir una sèrie d'objectius que articulen les habilitats i tècniques que els xiquets aprendran mentre dure el programa d'educació física. La negociació del currículum dóna per suposats els mateixos límits del que és negociable i, també, que no és possible definir totes les coses que s'aprendran" (Tinning, 1992, p. 66).

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Perspectiva crítica**

- Crítica a la perspectiva pràctica reflexiva
 - Problemes educatius, **més enllà de la pràctica**
 - Limitat per a fer **generalitzacions**
 - Conseqüències educatives **no sempre conscients**
- Influència de **circumstàncies externes** en educació i en percepció
- Caràcter **polític i ideològic** de les accions

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Perspectiva crítica: el docent intel·lectual-transformador**

- Identificar críticament **aspectes socials i quotidians de l'escola** que influeixen en la pràctica educativa.
- Diàleg i indagació **cooperativa i compartida**.
- Unió de teoria i pràctica per a la **justícia social**.
- Procés d'**interacció** entre l'alumnat.
- **Formació àmplia** (intel·lectual i transformador).

“**Emancipar** els ensenyants de la **submissió a l'hàbit i a la tradició**, fer-los **reflexionar** sobre la pràctica educativa”
(Carr i Kemmis, 1988, p. 136).

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Perspectiva crítica: el docent intel·lectual-transformador**

◦ **Investigació - acció**

- Cicles de **planificació, acció, observació i reflexió**
- Crear **comunitats d'aprenentatge**, crítiques, a partir d'una preocupació temàtica
- Alumnat, (tot el) professorat, mares i pares

La **investigació - acció** és una forma d'indagació introspectiva i **col·lectiva** empresa per participants en situacions socials a fi de millorar la **racionalitat i justícia** de les seues pràctiques socials i educatives i, també, la **comprensió** d'aquestes pràctiques i de les situacions en què s'apliquen (Kemmis i McTaggart, 1992).

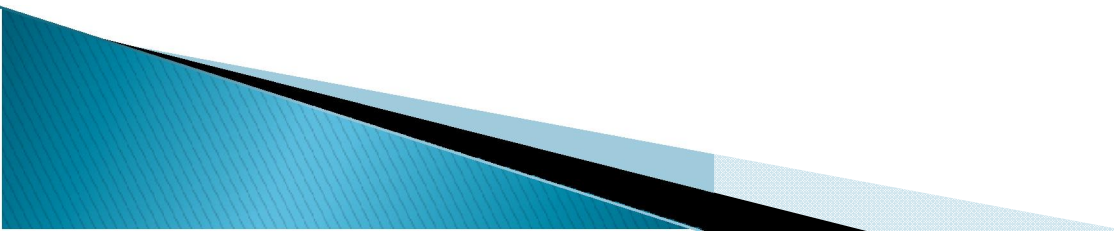
2.3. Les concepcions de l'educador

▶ En educació física

- “El professorat crític d'educació física ha de **reflexionar** sobre les situacions conflictives i canviants del medi socioeducatiu, ha d'**analitzar** el paper que té en la societat postmoderna i, també, les **interconnexions** entre cultura, poder i la transformació de la seua pràctica i de la societat” (Fraile, 1999, p. 693).

2.3. Les concepcions de l'educador

“La visió del professorat com a intel·lectual transformador implica la **responsabilitat** de **plantejar** amb rigor qüestions al voltant del que s'ensenya, la forma d'ensenyar-ho i els objectius i les finalitats que es persegueixen amb un compromís polític per a transformar la societat” (Giroux, 1990, p. 65).

2.3. Les concepcions de l'educador

- ▶ Quin model cal emprar? Depèn
 - Cada model té unes **conseqüències** determinades pel context educatiu.
 - Cal establir un **diàleg** entre models (Bolívar, 1999).
 - La realitat **comuna** en educació física: ús del model **tècnic**.

2.3. Les concepcions de l'educador

▶ **Educació**

- Reproducció?
- Transformació?

Construcció social

▶ Depèn de

- Alumnat
- Context educatiu i social
- **Professorat**
 - Tècnic
 - Pràctic
 - Intel·lectual
 - Totes?

2.4. L'educació no formal i l'educació informal

▶ Educació no formal

- Anys seixanta
- Crisi educativa
 - Demanda social de formació i aprenentatge
 - Mitjans quantitativs i qualitativs insuficients
 - Augment de la bibliografia pedagògica crítica

2.4. L'educació no formal i l'educació informal

▶ Educació no formal

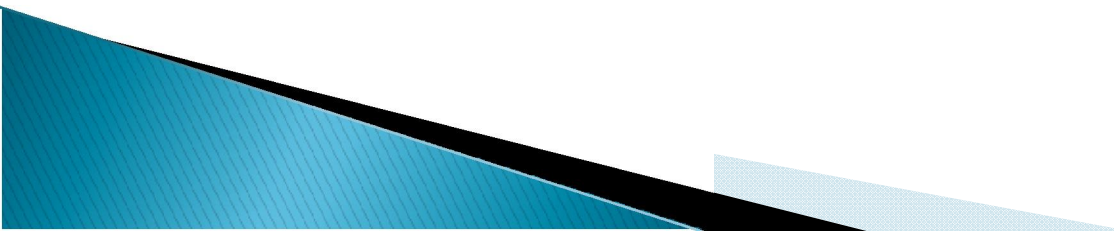
- Característiques
 - Fora del sistema educatiu reglat
 - No forma part del marc institucional escolar
 - Assistència voluntària
- Metodologia pedagògica?
- Funcions
 - Socialització

2.4. L'educació no formal i l'educació informal

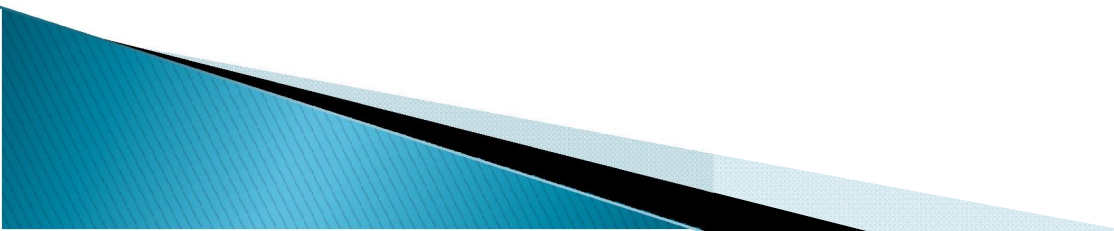
▶ **Educació informal**

- No explícitament intencional
- Subordinada a altres processos socials
- Sense entorn nítid
- Sense horaris ni espais fixos

“Considerar una ocupació com a professió implica **delimitar camps d’acció** segons el **servei** que es pot oferir respecte de **necessitats socials** concretes. I també exigeix **reflexionar** sobre les **maneres de conduir-se professionalment** segons uns criteris ètics i de qualitat” (Jover, 1998)

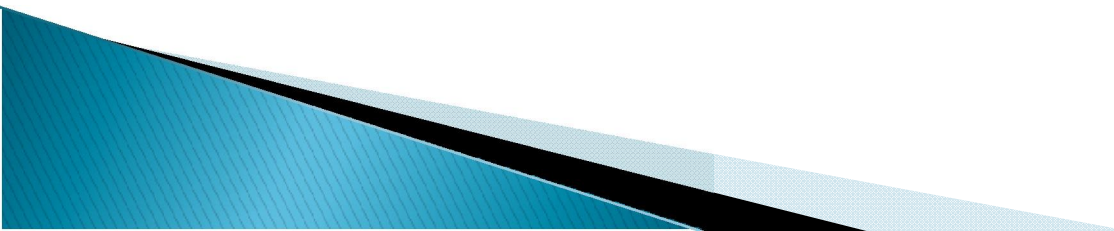
L'educació, ha de preparar **competidors** aptes en el mercat laboral o formar homes **complets**? Ha de potenciar l'**autonomia** de cada individu, a vegades crítica i dissident, o la **cohesió** social? Ha de desenvolupar l'**originalitat** innovadora o ha de mantenir la identitat **tradicional** del grup? Ha d'atendre a l'**eficàcia** pràctica o optar pel **risc** creador? Ha de reproduir l'**ordre** existent o instruir els **rebels** que poden derrocar-lo? Ha de mantenir una **neutralitat** escrupolosa enmig de la pluralitat d'opcions ideològiques, religioses, sexuals i altres formes de vida diferents (drogues, televisió, polimorfisme estètic) o s'ha de decantar per **raonar** allò que siga més preferible i proposar models d'excel·lència? (Savater, 1997).

“No podem distraure l’atenció d’allò que és bàsic, de les qüestions perennes que es refereixen a **què és el que val la pena ensenyar als nostres estudiants**; quin tipus d’**oportunitats** hem de disposar a fi de facilitar-los l’aprenentatge, en lloc de tanta obsessió per mesurar-lo i certificar-lo; quins **aprenentatges** hauríem de perseguir i què cal fer per a comprendre el desenvolupament dels estudiants i les traves innecessàries. [I també] que cal fer més coses de les que estem acostumats a fer per a estimular i **afavorir l’aprenentatge dels docents**, com també perquè els **nostres centres** esdevinguin espais institucionals realment dissenyats i pensats per a facilitar simultàniament el desenvolupament dels alumnes i dels professors” (Escudero, 2002, p. 56).

La professió educativa:
Quins aspectes socials cal reproduir?
Quins aspectes cal transformar?

Des de quina perspectiva educativa?
Tècnica, deliberativa o crítica?

Referències bibliogràfiques

- ▶ Appel, M. W. (1986). *Ideología y currículo*. Madrid: Akal.
- ▶ Bolívar, A. (1999). "El currículum como ámbito de estudio", en J. M. Escudero (ed.), *Diseño, desarrollo e innovación del currículum*, p. 187-195. Madrid: Síntesis.
- ▶ Bourdieu, P. (1967). *Los estudiantes y la cultura*. Barcelona: Labor.
- ▶ Carr, W. i Kemmis, S. (1988). *Teoría crítica de la enseñanza*. Barcelona: Martínez-Roca.
- ▶ Durkheim, E. (1974). *Educación y sociología*. Buenos Aires: Schapire.
- ▶ Elliot, J. (1991). *La investigación-acción en educación*. Madrid: Morata.
- ▶ Escudero, J. M. (2002). *La reforma de la reforma: ¿qué calidad, para quiénes?* Barcelona: Ariel.
- ▶ Fernández Enguita, M. (1990). *La escuela a examen*. Madrid: Eudema.
- ▶ Fraile, A. (1999). "La didáctica de la educación física desde una visión crítica". *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 2 (1).
- ▶ Gimeno, J. (2015). "Los contenidos como 'campo de batalla' en el sistema escolar", en J. Gimeno (comp.), *Los contenidos. Una reflexión necesaria*, p. 11-14. Madrid: Morata.
- ▶ Giroux, H. (1990). *Los profesores como intelectuales. Hacia una pedagogía crítica del aprendizaje*. Barcelona: Paidós-MEC.
- ▶ Jover, G. (1998). "Elaboración de un significado pedagógico de la deontología profesional", en Altarejos i col·lab., *Ética docente: elementos para una deontología profesional*, p. 67-86. Barcelona: Ariel.
- ▶ Kemmis, S. i McTaggart, R. (1992). *Cómo planificar la investigación-acción*. Barcelona: Laertes.
- ▶ Parsons, T. (1976): "El aula como sistema social: alguna de sus funciones de la sociedad americana", en Grass (coord.), *Sociología de la educación. Textos fundamentales*. Barcelona: Narcea.
- ▶ Savater, F. (1997). *El valor de educar*. Barcelona: Ariel.
- ▶ Schon, D. (1992). *La formación de profesionales reflexivos*. Barcelona: Paidós.
- ▶ Stenhouse, L. (1984). *Investigación y desarrollo del currículum*. Madrid: Morata.
- ▶ Tinning, R. (1992). *Educación física: la escuela y sus profesores*. València: Universitat de València.